

ภายในโรงเรียนได้ไม่ยาก จึงสรุปได้ว่าโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการประเมินตนเองของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 ข : 16) มีลักษณะดังนี้

1. ผู้บริหาร โรงเรียนเป็นผู้ที่เข้มแข็ง
2. ครูที่เป็นหัวหน้าทีมประเมินมีการจัดการที่แท้จริง
3. แผนปฏิบัติการมีความชัดเจน มีการระบุเป้าหมาย ผลการดำเนินงาน

ที่สามารถวัดได้ ประเมินได้

4. ครูมีความตั้งใจจริงที่จะปรับปรุงงานในหน้าที่
5. มีการติดต่อสื่อสารที่ดีระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชน
6. มีแผนพัฒนาที่สอดคล้องกับหลักสูตร
7. มีการจัดการด้านการเงิน และปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่มีประสิทธิภาพ

การประเมินตนเองเป็นกลไกสำคัญที่โรงเรียนใช้ ควบคุม ตรวจสอบ

คุณภาพ การจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐานการศึกษา ตามเป้าหมายที่กำหนด อย่างไรก็ตาม การประเมินตนเอง เป็นการสร้างวัฒนธรรมใหม่ในโรงเรียน ผู้บริหาร โรงเรียน ครู สิกขานิเทศก์ เป็นบุคลากรที่สำคัญที่จะผลักดันให้การประเมินตนเองมีระบบที่ชัดเจนต่อเนื่อง และพัฒนาตลอดเวลา โดยบุคลากรดังกล่าวมีความตระหนักและเห็นประโยชน์ของการประเมินตนเอง จะต้องเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจหลักการ 6 ประการ คือ

1. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินตนเอง
2. มีความเข้าใจว่าทำไมต้องประเมินตนเอง
3. มีความรู้ความเข้าใจถึงประโยชน์ของการประเมินตนเอง
4. รู้ปัญหาอุปสรรคของการประเมินตนเอง
5. รู้ปัจจัยเงื่อนไขสู่ความสำเร็จ
6. มีวิธีการดำเนินงานให้โรงเรียนสู่ความสำเร็จ

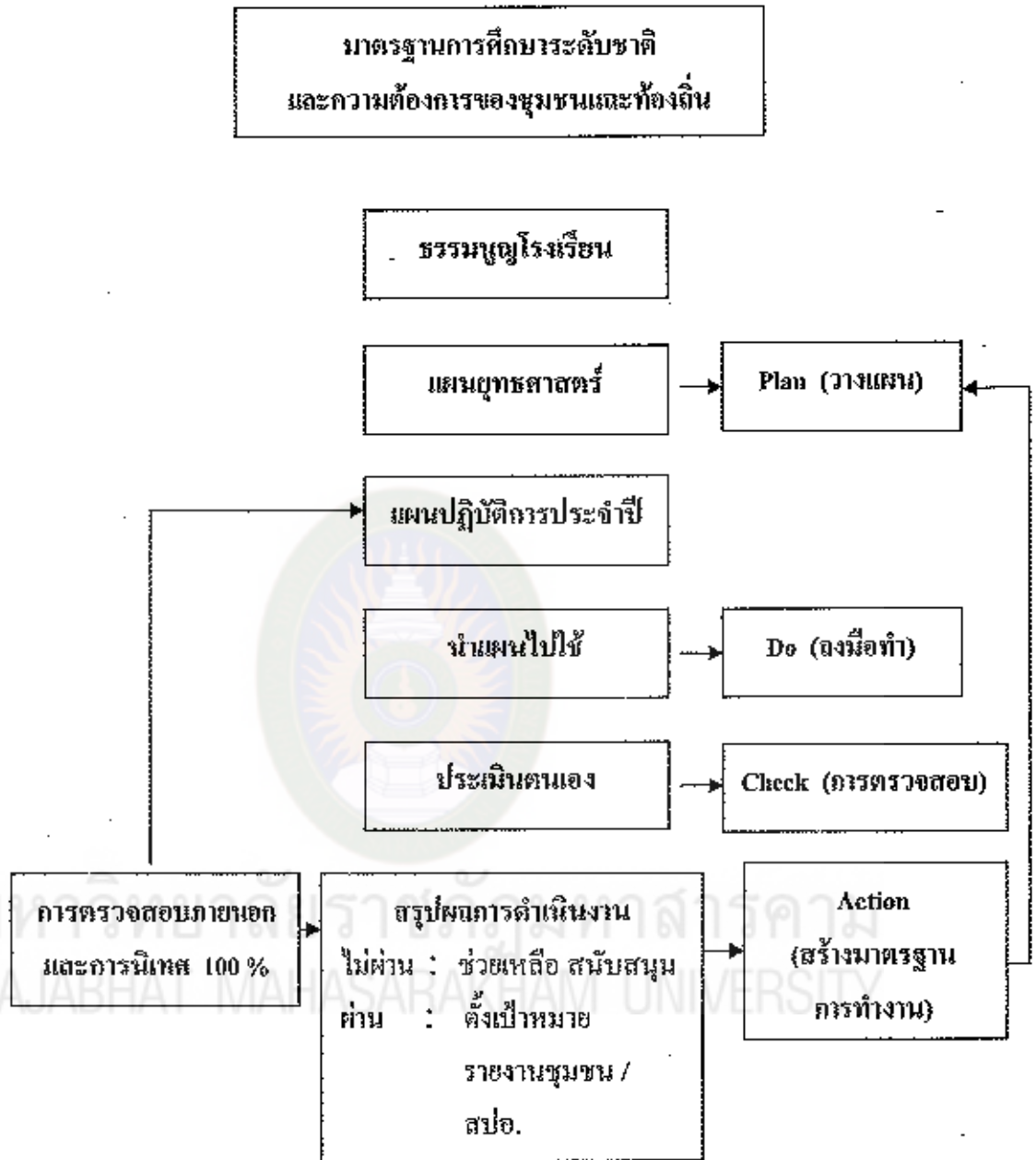
องค์ประกอบของการประเมินตนเอง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 ข : 19) ได้กำหนดมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2541 โดยมีกรอบความคิดการจัดทำมาตรฐาน โรงเรียน คือ ยึดองค์ประกอบด้านผลผลิตและกระบวนการของระบบการจัดการศึกษาเลือกสรรตัวแปรด้านผลผลิตเป็นเป้าหมายการศึกษาแล้วพิจารณาเลือกสรรตัวแปรด้านกระบวนการที่สามารถนำไปสู่คุณภาพนักเรียนที่ตั้งไว้ โครงสร้างมาตรฐานโรงเรียนประกอบด้วยมาตรฐาน 3 กลุ่ม คือ มาตรฐานคุณภาพนักเรียน มาตรฐานการเรียนการสอน และมาตรฐานการบริหารโรงเรียน โดยมีตัวบ่งชี้ ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพ

หรือคุณสมบัติ ในแต่ละมาตรฐาน กำหนดอยู่ในระดับคุณภาพการพัฒนา 3 ระดับ (1,2,3) และดำเนินการตามกระบวนการพัฒนาโรงเรียน

การประเมินตนเองเป็นภารกิจที่โรงเรียนต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนชัดเจนและเป็นกระบวนการที่สามารถปฏิบัติได้นำไปสู่การพัฒนาได้ ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาตามวงจรเดมมิง (PDCA) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2543 : 10) วงจรการประเมินตนเองเป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการวางแผน (Plan) การลงมือทำ (Do) การตรวจสอบ (Check) การลงมือแก้ไขใองกันหรือสร้างมาตรฐานการทำงาน (Action) และพัฒนาต่อไปด้วยการวางแผนใหม่ หมุนวนเป็นวงจร PDCA ของเดมมิง (Deming) ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการ ขั้นตอนระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่สามารถแสดงความสัมพันธ์ระหว่างวงจรเดมมิง กับระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ. 2543 ข : 21) ได้ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาพที่ 8 แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างวงจรเดมมิ่งกับระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

3.2 รายงานประจำปี

ความสำคัญของการจัดทำรายงานประจำปี (จรัส นงนภก. 2544 : 80 - 93) ตามเจตนาของกฎหมายในมาตรา 48 ของ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อต้องการแสดงให้เห็นความเคลื่อนไหว โดยเฉพาะที่เ็นความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับ การพัฒนาคุณภาพในสถานศึกษา เป็นการเขียนรายงานผลการประเมินตนเองในแต่ละรอบปี เพื่อให้บุคลากรของสถานศึกษาและบุคคลภายนอกรับทราบสภาพและผลการจัดการศึกษา ของสถานศึกษา รายงานลักษณะนี้จึงแตกต่างจากการจัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์ของ โรงเรียน หรือหนังสืออนุสรณ์ของโรงเรียน เพราะเอกสารประชาสัมพันธ์ หรือหนังสือ อนุสรณ์มีข้อมูลเกี่ยวกับผลการจัดการศึกษาค่อนข้างน้อย

รายงานการประเมินตนเองประจำปีของสถานศึกษาจะต้องมีเนื้อหา ครอบคลุมขอบข่ายการดำเนินงานทุกเรื่องหรือทุกมาตรฐานที่กำหนดไว้ในเกณฑ์ใน การประกันคุณภาพของสถานศึกษา เพื่อให้ผู้อื่นรายงานทราบว่าการพัฒนาคุณภาพของ สถานศึกษาในแต่ละมาตรฐานบรรลุผลมากน้อยแค่ไหน มีปัญหาอุปสรรคอะไรจะ ได้หา ช่องทางปรับปรุงพัฒนาให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นต่อไป

รายงานการประเมินตนเองที่ต้องทำเป็นประจำก็เพื่อจะ ได้รับความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการพัฒนาเป็นระยะ ๆ กล่าวคือ ในรอบปีหนึ่ง ๆ สถานศึกษาจะได้ สรุปประมวลข้อมูลเกี่ยวกับกรดำเนินงานไว้ครั้งหนึ่ง และเมื่อทำเช่นนี้ติดต่อกันเรื่อยๆ ก็จะทำให้เห็นภาพความเคลื่อนไหวในแต่ละเรื่องได้ชัดเจน หรือกำหนดแผนในการแก้ปัญหาทั้งใน ระยะสั้นและระยะยาวได้ดียิ่งขึ้น

รายงานประจำปีของสถานศึกษาจะต้องเสนอต่อต้นสังกัดหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา จะเป็นประ โยชน์ต่อผู้ที่จะสนับสนุนให้มีการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นต้นสังกัด หน่วยงานการศึกษาอื่น หรือประชาชนผู้รับบริการจากสถานศึกษา และสถานศึกษาที่ได้จัดทำ รายงานประเมินตนเองประจำปีอยู่แล้วก็จะสะดวกในการจัดทำสรุปรายงานและมีข้อมูลที่ ครบถ้วน เพื่อการประเมินจากองค์กรที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการประกันคุณภาพได้ตาม ต้องการ

เนื่องจากรายงานประจำปีของสถานศึกษาต้องเสนอหน่วยงานต่าง ๆ และเตรียมการเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก จึงควรยึดหลักเกณฑ์ในการกำหนด ลักษณะของรายงานดังต่อไปนี้

1. ลักษณะของรายงานประจำปี ควรจะให้ออกคล้องกับรายงานการประเมินตนเองที่จะต้องจัดทำเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกทุกกระยะ 5 ปี ตามที่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) กำหนด

2. เนื้อหาสาระในรายงาน จะต้องเขียนในลักษณะสรุปให้เห็นความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับภารกิจค่านิยมกิจกรรมของสถานศึกษาในรอบปี หากมีรายละเอียดมากไม่สามารถบรรจุในรายงานได้ ให้เขียนอ้างอิงในรายงานที่สามารถศึกษารายละเอียดได้ที่สถานศึกษา โดยไม่ต้องนำเสนอรายละเอียดทั้งหมดไว้ในรายงาน

3. ความยาวของรายงานมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับงานที่สถานศึกษาปฏิบัติ แต่ไม่ควรจะเกิน 30 หน้ากระดาษ A4 ถัดขึ้นไปไม่ได้

รายงานประจำปีของสถานศึกษาที่กฎหมายกำหนดให้เสนอหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน ก็เพื่อหวังให้เกิดผลในการพัฒนา กล่าวคือ ต้นสังกัดจะได้ส่งเสริม สนับสนุนทรัพยากรตามความต้องการของสถานศึกษา แม้ไม่ได้ครบทุกเรื่องก็ในทางเรื่องที่พอจะให้การสนับสนุนได้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้รับทราบข้อมูล ช่วยประสานงาน หรือ สนับสนุนในบางเรื่องได้ตามภารกิจของหน่วยงานนั้น สาธารณชน โดยเฉพาะผู้ที่รับบริการจากสถานศึกษาก็อาจช่วยเหลือสิ่งที่สถานศึกษาขอร้องได้ตามกำลัง ในการขอความช่วยเหลือจากองค์กรอื่น ๆ เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาสถานศึกษาได้อีกด้วย หรือแม้กระทั่งการได้คอยเป็นหูเป็นตา ติดตามการปรับปรุงพัฒนาของสถานศึกษาให้เป็น ไปตามที่ระบุไว้ในรายงานก็ถือว่าเป็นประโยชน์เช่นกัน

การจัดทำรายงานประจำปีของสถานศึกษา ถ้าพิจารณาในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาแล้ว จะเห็นได้ว่าเป็นประโยชน์ยิ่งต่อการปรับปรุงคุณภาพให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น ข้อมูลจากรายงานเป็นพื้นฐานเพื่อการปรับปรุงพัฒนาได้ถูกต้องตรงตามความต้องการ การดำเนินงานของสถานศึกษา ในขั้นตอนนี้จึงเป็นการดำเนินงานเพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษามากกว่าที่มุ่งปฏิบัติ เพื่อให้ถูกต้องตามกฎหมาย ผลที่สถานศึกษามีการดำเนินการเรื่องนี้ถูกต้องตามกฎหมาย จึงเห็นผลพลอยได้จากการดำเนินการของสถานศึกษาที่ทำให้สถานศึกษาได้ปรับปรุงพัฒนาอยู่อย่างต่อเนื่อง

การรายงานผลการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน เมื่อสถานศึกษาได้ดำเนินการตามแผนและมีผลการประเมินผลภายในเสร็จเรียบร้อยแล้ว ในช่วงปลายปีการศึกษาจะต้องจัดทำรายงานการประเมินตนเองหรือรายงานประจำปีเพื่อเผยแพร่ให้ผู้เกี่ยวข้องทุกกลุ่มได้รับทราบ ได้แก่ บุคลากรภายในสถานศึกษา ผู้ปกครอง หรือชุมชน หน่วยงานต้นสังกัด

และผู้ประเมินภายนอก

การรายงานผลการประเมินและเนื้อหาสาระที่ต้องการสื่อสาร ควรมี 2 แบบ ขึ้นอยู่กับกลุ่มผู้รับข้อมูล แรกแรกเป็นการรายงานที่มีรายละเอียดครบถ้วน เน้นในเชิงวิชาการเพื่อใช้สำหรับรายงานหน่วยงานต้นสังกัด และผู้ประเมินภายนอก ส่วนแบบที่สอง เป็นการรายงานสรุป เพื่อเผยแพร่ให้กับกลุ่มผู้ปกครองและชุมชน โดยนำเสนอในลักษณะการบรรยาย ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย และมีความยาวไม่มาก ซึ่งจะทำให้ผู้ปกครองและชุมชน โดยนำเสนอในลักษณะการบรรยาย ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย และมีความยาวไม่มาก ซึ่งจะทำให้ผู้ปกครองรับรู้ข้อมูลของสถานศึกษาได้มากขึ้น

รายงานการประเมินตนเอง (Self Study Report : SSR) หรือ รายงานประจำปีของสถานศึกษามีเนื้อหาสาระสำคัญ ๆ ที่นำเสนอในรายงาน ควรมีหัวข้อ ดังภาพประกอบ(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543 ก : 15) ต่อไปนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ข้อมูลทั่วไป	<ul style="list-style-type: none"> • ประวัติและความเป็นมาของสถานศึกษา • สถานที่ตั้ง สังกัด หลักสูตรการจัดการเรียนการสอน • โครงสร้างการบริหารและบุคลากร • ข้อมูลนักเรียน • งบประมาณ • ข้อมูลสภาพชุมชน
วิสัยทัศน์	<ul style="list-style-type: none"> • วิสัยทัศน์ • เป้าหมาย • มาตรฐาน • แผนงานการดำเนินงาน
ผลการประเมิน	<ul style="list-style-type: none"> • ผลการประเมินตามตัวบ่งชี้ของมาตรฐาน • จุดเด่น จุดด้อย ผลแนวทางแก้ไข
สรุปผลการประเมิน	<ul style="list-style-type: none"> • ผลการประเมินด้านปัจจัย กระบวนการและผลผลิตที่เน้น <ul style="list-style-type: none"> - จุดเด่น (เงื่อนไขของความสำเร็จ) - จุดด้อย (สาเหตุและแนวทางการปรับปรุง)
ภาคผนวก	<ul style="list-style-type: none"> • กรอบแนวคิดหลัก • เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

ภาพที่ 9 แผนภูมิสาระสำคัญของรายงานการประเมินตนเอง หรือรายงานประจำปี

จากภาพที่ 9 แผนภูมิสาระสำคัญของรายงานประจำปี เนื้อหาสาระที่นำเสนอในรายงาน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543 ข : 15) ควรมีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อมูลภาพทั่วไปของสถานศึกษา เช่น ประวัติและความเป็นมาของสถานศึกษา สถานที่ตั้ง สังกัด รูปแบบ / หลักสูตรการจัดการเรียนการสอน โครงสร้างการบริหาร ข้อมูลผู้บริหารและบุคลากร ข้อมูลนักเรียน งบประมาณ ข้อมูลสภาพชุมชน อาชีพ และรายได้ของประชากร ผู้ปกครอง และสภาพเศรษฐกิจ

2. วิสัยทัศน์ เป้าหมาย มาตรฐาน และแผนงานของสถานศึกษา

3. ผลการประเมินตามมาตรฐานและตัวชี้วัดโดยแต่ละตัวบ่งชี้

ควรรายงานเกี่ยวกับเป้าหมายการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย และผลการดำเนินงานอาจนำเสนอข้อมูล หลักฐานสนับสนุนผลการดำเนินงานนั้น ๆ ด้วยก็ได้ นอกจากนี้ในแต่ละมาตรฐานควรเสนอจุดเด่น จุดด้อย ที่ต้องปรับปรุงและแนวทางแก้ไข

4. สรุปผลการประเมินของมาตรฐานแต่ละด้าน คือ ด้านผู้เรียน ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัย โดยในแต่ละด้านควรบอกจุดเด่น จุดด้อย สาเหตุและแนวทางการปรับปรุงด้วย

5. ภาคผนวก อาจมีการรายงานเกี่ยวกับวิธีการ และเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้จัดทำรายงานการประกันคุณภาพภายใน ควรเป็นแกนนำหรือผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับวิธีการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลพอสมควร ซึ่งจะช่วยให้สามารถสรุปผลการประเมินได้ถูกต้อง การจัดทำรายงานควรดำเนินการในส่วนที่สามารถทำได้ไปเรื่อย ๆ ก่อนถึงปีการศึกษา ไม่จำเป็นต้องรอให้ถึงสิ้นปีการศึกษา เพราะจะทำให้จัดทำรายงานไม่ทันกำหนดเวลาที่จะต้องส่งหน่วยงานต้นสังกัด และเผยแพร่ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ

4. ผลสำเร็จของการประกันคุณภาพภายใน

ผลสำเร็จของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาวัดได้จากตัวชี้วัดสภาพความสำเร็จของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543 ก : 17) ซึ่งได้แก่

1. ทภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา
2. การทำงานเป็นทีมของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา
3. การสร้างความตระหนักและความรู้ความเข้าใจกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
4. การกำหนดผู้รับผิดชอบ
5. การประสานงานของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
6. การบริหารงานตามระบอบ PDCA
7. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพให้เป็นระบบงานปกติ
8. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
9. ทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงาน

การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาจะประสบผลสำเร็จได้ ต้องคำนึงถึงเงื่อนไขสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2543 ก : 11) ต่อไปนี้

1. ผู้บริหารตระหนักถึงความสำคัญ ส่งเสริม สนับสนุนและร่วมคิดร่วมทำ กับทีมงานในสถานศึกษา

2. บุคลากรทุกคน ทุกฝ่ายได้รับการเตรียมความพร้อม มีความรู้ความเข้าใจ เห็นคุณค่า ร่วมคิดร่วมทำกับฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

3. สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการดูแล ติดตามและกำกับการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ตัวจริงที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาดังกล่าว เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องนำมาพิจารณาในการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน ถึงแม้ว่าการประกันคุณภาพภายในจะเป็นสิ่งที่อยู่ในกระบวนการบริหารการทำงานตามปกติ แต่ในสภาพที่ปัจจุบันยังมีสถานศึกษาอีกเป็นจำนวนมากที่ยังทำไม่ได้ จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา โดยจะต้องมียุทธศาสตร์ในการดำเนินงานไปสู่ความสำเร็จ(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 53) ดังต่อไปนี้

1. ยุทธศาสตร์ภาวะผู้นำของผู้บริหาร

ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นแกนหลักในการบริหารและดำเนินการร่วมกับ แคนนำอื่น ๆ เพื่อช่วยผลักดันส่งเสริม สนับสนุนและประสานให้บุคลากรภายในสถานศึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกทำงานเป็นทีม เพื่อพัฒนาระบบการประเมินตนเองของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการวางแผน การดำเนินงานและการปรับปรุงเพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาให้เป็นระบอบการปกครอง รวมทั้งการกำกับดูแลให้มีการดำเนินงานดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง

ภาวะผู้นำและความตระหนักของผู้บริหาร เป็นองค์ประกอบและเงื่อนไขสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ไม่ว่าจะระบอบการประกันคุณภาพภายในแบบใดก็ตาม ถ้าจะทำให้สำเร็จ ผู้บริหารจะต้องเห็นความสำคัญ เข้ามาบริหารจัดการและมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น คอยติดตาม กำกับดูแล ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานให้มีความต่อเนื่อง

2. ยุทธศาสตร์การทำงานเป็นทีม

การประกันคุณภาพภายในเป็นเรื่องของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา มิใช่เป็นเรื่องของคนใดคนหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยเฉพาะ และมีใช้เป็นการดำเนินการแยกต่างคนต่างทำ แต่เป็นเรื่องที่ทุกคนจะต้องทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่องและมีความเชื่อมโยง

ระหว่างภารกิจต่าง ๆ ของสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นทางด้านวิชาการ ด้านบริหาร กิจกรรม นักเรียน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือมาตรฐานการศึกษาที่ต้องการ โดยจะต้องร่วมกันกำหนด เป้าหมาย วางแผน การทำงาน ออกแบบการประเมินตนเอง และช่วยกันทำ พัฒนาปรับปรุง โลกแปลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปรัชญาหารือ และฟังพาสายซึ่งกันและกัน การทำงานเป็นทีมจะทำให้ บุคลากรรู้สึกอบอุ่นสบายใจ เพราะมีเพื่อนร่วมทาง ถ้าสถานศึกษามีการทำงานเป็นทีมที่ เข้มแข็ง ก็จะทำให้การประกันคุณภาพภายใน มีความต่อเนื่องและยั่งยืน ถึงแม้จะเปลี่ยน ผู้บริหารหรือบุคลากรบางคนก็ยังดำเนินการต่อไปได้ เพราะทีมงานยังอยู่

3. ยุทธศาสตร์สร้างวัฒนธรรมตระหนักรู้และความเข้าใจ

การที่สถานศึกษาจะมีการทำงานเป็นทีมที่เข้มแข็งได้นั้น ทุกคนในทีม จะต้องมีความตระหนักรู้ มองเห็นความสำคัญของการประเมินตนเองว่าเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น ในการพัฒนาคุณภาพการทำงาน คุณภาพของสถานศึกษาและคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งจำเป็น ต่ออนาคตของสถานศึกษาและประเทศชาติ รวมทั้งจะต้องมีความรู้ความเข้าใจว่าการประเมิน ตนเองก็คือ งานในหน้าที่ที่แน่นอน ไม่ใช่งานที่เป็นภาระเพิ่มเติม นอกจากนั้นจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการประกันคุณภาพภายในด้วย จึงจำเป็นต้องสร้างวัฒนธรรม และความรู้ความเข้าใจให้กับบุคลากรของสถานศึกษา โดยการจัดประชุมชี้แจง ฝึกอบรม การเรียนรู้จากเอกสาร คู่มือต่าง ๆ โดยผู้บริหารก็ต้องแสดงความตระหนักให้ผู้อื่นเห็นเป็น แบบอย่างและเข้ามามีส่วนร่วม

4. ยุทธศาสตร์การกำหนดผู้รับผิดชอบ

ในการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน โดยบุคลากรของสถานศึกษาที่ ร่วมกันทำงานเป็นทีม จำเป็นจะต้องมีผู้ที่รับผิดชอบในการประสานและกำกับ ติดตาม ดำเนินการอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและมั่นใจในการดำเนินงาน จึงควร มอบหมายให้มีคณะกรรมการหรือคณะทำงานเพื่อเป็นตัวกลางในการประสาน กำกับ ดูแล ให้มีระบบการประกันคุณภาพภายใน และการดำเนินการให้เชื่อมโยงกัน โดยคณะกรรมการ ดังกล่าวอาจใช้คณะกรรมการที่สถานศึกษา มีอยู่แล้ว หรือในกรณีที่ยังไม่มีกรรมการใด ๆ เลย ก็อาจตั้งขึ้นมาใหม่ โดยพิจารณาตามโครงสร้างการบริหารของสถานศึกษา เพื่อรับผิดชอบ การประกันคุณภาพในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานในหน้าที่ ด้ในด้านว่า ฝ่ายวิชาการรับผิดชอบ เกี่ยวกับคุณภาพของครู กระบวนการเรียนการสอน และผู้เรียน ฝ่ายบริหารรับผิดชอบ เกี่ยวกับคุณภาพของบุคลากรฝ่ายบริหารและกระบวนการบริหาร ในขณะเดียวกันก็มี

คณะกรรมการกลางประสานการดำเนินงานในภาพรวม ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารและผู้แทน
ของคณะกรรมการชุดต่าง ๆ

5. ยุทธศาสตร์การวางแผนและกำกับ ดูแล

การพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพภายใน จำเป็นจะต้องมีการวางแผน
และกำกับดูแลที่เป็นระบบ เพื่อให้มีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ โดยมีการวางแผน
การกำกับดูแลและจัดให้มีการประชุมตามระยะเวลาที่กำหนดอย่างสม่ำเสมอ เพื่อรายงาน
ความก้าวหน้าของงานที่ทำไปแล้ว และช่วยกันพัฒนางานที่จะทำต่อไป

6. ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมและการปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้อง

การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา นอกจากจะทำงานกันเป็นทีม
ระหว่างบุคลากรภายในสถานศึกษาเองแล้ว ควรจะต้องทำงานร่วมกับบุคคลและองค์กรต่าง ๆ
ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองชุมชน หน่วยงานในเขตพื้นที่และหน่วยงานที่กำกับ ดูแล
ในส่วนกลาง เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้อง และเป็นการระดม
การมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายเพื่อช่วยกันพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมาย
ที่ต้องการ

นอกจากนี้ควรมีการประชุม ปรึกษาหารือกับสถานศึกษาอื่น ๆ ในเขตพื้นที่
ใกล้เคียงซึ่งจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา เพราะ
ทำให้เกิดการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และช่วยให้สถานศึกษามีโลกทัศน์ที่กว้างมาก
ขึ้น ก่อให้เกิดแนวคิดและแนวทางที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับตนเอง นอกจากนั้นยังเป็นกลไก
ในการกระตุ้น ให้สถานศึกษาต้องพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้า เปรียบตามให้ทันคนอื่นอีกด้วย
จึงควรที่สถานศึกษา จะมาประชุมและปรึกษาหารือร่วมกัน อาจเป็นภาคเรียนหรือปีละ 1 หรือ
2 ครั้ง

มาตรฐานการศึกษาชาติ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 (2549 : 11 - 14) ได้สรุปข้อมูลเกี่ยวกับ
มาตรฐานการศึกษาชาติ ไว้ดังนี้

1. ความหมายของมาตรฐานการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้ให้นิยามมาตรฐานการศึกษาว่าเป็นข้อกำหนด
เกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพที่พึงประสงค์ และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา

ทุกแห่ง และเพื่อใช้เป็นตัวหลักในการเทียบเคียง สำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจ
สอบ การประเมินผล และการประกันคุณภาพทางการศึกษา

2. วัตถุประสงค์ของกรกำหนดมาตรฐานการศึกษาของชาติ

เพื่อเป็นเป้าหมาย และแนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาของชาติในทุกระบบและ
ทุกประเภทในระดับมหภาค เพื่อเป็นหลักและแนวทางในการกำหนดคน วิทยุ แผนพัฒนา
และ จัดการศึกษา รวมทั้ง มาตรฐานการศึกษา ทั้งการศึกษาขั้นพื้นฐาน การอาชีวศึกษา และ
การอุดมศึกษา เพื่อเป็นเครื่องมือกำกับการตรวจราชการ การนิเทศ การติดตามและประเมินผล
รวมทั้งการประกันคุณภาพ เพื่อให้ทราบสถานภาพและความก้าวหน้าของ การจัดการศึกษา
ของชาติระดับมหภาค เพื่อเป็นมาตรฐานสำหรับการประกันคุณภาพภายนอกในระดับเขตพื้นที่
การศึกษาและสถานศึกษา เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนามาตรฐานการศึกษาของชาติใน
ระยะต่อไป

3. สาระสำคัญโดยย่อของมาตรฐานการศึกษาของชาติ

อุดมการณ์สำคัญของการจัดการศึกษาคือ การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิตและ
การสร้างสังคมไทยให้ เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การศึกษาที่สร้างคุณภาพชีวิตและสังคมบูรณา
การอย่างสมดุลระหว่างปัญญาธรรม คุณธรรม และ วัฒนธรรม เป็นการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อคน
ไทยทั้งปวง มุ่งสร้างพื้นฐานที่ดีในวัยเด็ก ปลูกฝังความเป็นสมาชิก ที่ดีของสังคมตั้งแต่วัย
การศึกษาขั้นพื้นฐาน และพัฒนาความรู้ความสามารถ เพื่อการทำงานที่มีคุณภาพ โดยให้สังคม
ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้ตรงตามความต้องการของผู้เรียน และสามารถ
ตรวจสอบได้อย่างมั่นใจว่า การศึกษาเป็นกระบวนการของการพัฒนาชีวิตและสังคม เป็นปัจจัย
สำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

มาตรฐานการศึกษาของชาติ มี 3 มาตรฐานและ 11 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและ
พลโลก

มาตรฐานที่ 2 แนวการจัดการศึกษา

มาตรฐานที่ 3 แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้

มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพล-
โลก (คนไทยเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข) เป้าหมายของการจัดการศึกษาอยู่ที่การพัฒนา

คนไทยทุกคนให้มีใจ “คนเก่ง คนดี และมีความสุข” โดยมีการพัฒนาที่เหมาะสมกับช่วงวัย พัฒนาคณะตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ตรงตามความต้องการ ทั้งในด้านสุขภาพร่างกาย และจิตใจ สติปัญญา ความรู้และทักษะ คุณธรรมและจิตสำนึกที่พึงประสงค์ และอยู่ในสังคม ได้อย่างปกติสุข

ตัวบ่งชี้ 1.1 กำลังกาย กำลังใจที่สมบูรณ์

1.1.1 คนไทยมีสุขภาพกายและจิตใจที่ดี มีพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา เจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ตามเกณฑ์การพัฒนาในแต่ละช่วงวัย

ตัวบ่งชี้ 1.2 ความรู้และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอในการดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคม

1.2.1 คนไทยได้เรียนรู้เต็มตามศักยภาพของตนเอง

1.2.2 คนไทยมีงานทำและนำความรู้ไปใช้ในการสร้างงานและสร้างประโยชน์ให้สังคม

ตัวบ่งชี้ 1.3 ทักษะการเรียนรู้และการปรับตัว

1.3.1 คนไทยสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ รู้ทันโลก รวมทั้งมีความสามารถในการใช้แหล่งความรู้และสื่อต่างๆ เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

1.3.2 คนไทยสามารถปรับตัวได้ มีมนุษยสัมพันธ์ดี และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

ตัวบ่งชี้ 1.4 ทักษะทางสังคม

1.4.1 คนไทยเข้าใจและเคารพในธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและสังคม มีทักษะและความสามารถที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

1.4.2 คนไทยมีความรับผิดชอบ เข้าใจ ยอมรับ และตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน สามารถแก้ปัญหาในฐานะสมาชิกของสังคมไทยและสังคมโลก โดยสันติวิธี

ตัวบ่งชี้ 1.5 คุณธรรม จิตสาธารณะ และจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก

1.5.1 คนไทยดำเนินชีวิตโดยกายสุจริต วาจสุจริต และมโนสุจริต

1.5.2 คนไทยมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและสังคม มีจิตสำนึกในเกียรติภูมิของความเป็นคนไทย มีความภูมิใจในชนชาติไทย รักแผ่นดินไทย และปฏิบัติตนตามระบอบประชาธิปไตย เป็นสมาชิกที่ดี เป็นอาสาสมัครเพื่อชุมชนและสังคมในฐานะ

พลเมืองไทยและพลโลก

มาตรฐานที่ 2 แนวการจัดการศึกษา(จัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ และการบริหาร โดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน) การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนเห็นแบบอย่างที่ดี ได้ฝึกคิด เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่หลากหลายตรงตามความต้องการ และมีความสุขในการเรียนรู้ ครู คณาจารย์รู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล เตรียมการสอนและใช้สื่อที่ผสมผสานความรู้สากลกับภูมิปัญญาไทย จัดบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ จัดหาและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และพัฒนาความคิดของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ และสร้างสรรค์ ความสำเร็จของการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ ผู้เรียน ครู คณาจารย์ ผู้บริหาร ผู้ปกครองและสมาชิกชุมชน และปัจจัยด้านกายภาพ ได้แก่ หลักการบริหารจัดการและหลักธรรมาภิบาล

ตัวบ่งชี้ 2.1 การจัดหลักสูตรการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็ม ตามศักยภาพ

2.1.1 มีการจัดหลักสูตรที่หลากหลายตามความเหมาะสมของกลุ่มผู้เรียนทุกระบบ สอดคล้องตามความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน

2.1.2 ผู้เรียนมี โอกาส/สามารถเข้าถึงหลักสูตรต่างๆ ที่จัดไว้อย่างทั่วถึง

2.1.3 องค์การที่ให้บริการทางการศึกษามีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีอาคารสถานที่ที่มีการส่งเสริมสุขภาพอนามัย และความปลอดภย

2.1.4 มีการพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนรู้ เพื่อการเรียนรู้และการให้บริการเทคโนโลยี สารสนเทศทุกรูปแบบที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ตัวบ่งชี้ 2.2 มีการพัฒนาผู้บริหาร ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา อย่างเป็นระบบและมีคุณภาพ

2.2.1 ผู้บริหาร ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการและวิชาชีพ

2.2.2 ผู้บริหาร ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษามีคุณธรรม มีความพึงพอใจในการทำงาน และผูกพันกับงานมีอัตราการออกจาางานและอัตราความผิดพลาดวันเ็นลดลง

2.2.3 มีแนวโน้มในการรวมตัวจัดตั้งองค์กรอิสระเพื่อสร้างเกณฑ์ มาตรฐาน เฉพาะกลุ่ม และติดตามการดำเนินงานของบุคลากรและ สถานศึกษา ตลอดจนการสั่งสม องค์ความรู้ที่หลากหลาย

ตัวบ่งชี้ 2.3 มีการบริหารจัดการที่ใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

2.3.1 องค์กร ชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามสภาพ ที่องถิ่น สภาพ ปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน

2.3.2 ผู้รับบริการ/ ผู้เกี่ยวข้องทุกกลุ่มมีความพึงพอใจต่อการจัดการบริการ ทางการศึกษาของ สถานศึกษา

2.3.3 มีการกำหนดระบบประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการบริหารการศึกษา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพ และสามารถรองรับการประเมิน คุณภาพภายนอก

มาตรฐานที่ 3 แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้(สร้างวิถี การเรียนรู้ และแห่งการเรียนรู้ให้เข้มแข็ง) การเรียนรู้ ความรู้ นวัตกรรม นวัตกรรม และเทคโนโลยี เป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาสู่สังคมแห่งความรู้ การส่งเสริมและสร้างกลไกเพื่อให้นักไทย ทุกคนมีโอกาสและทางเลือกที่จะเข้าถึงปัจจัยและเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตด้วยรูปแบบ และวิธีการที่หลากหลาย โดยการ ได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคม จะนำมาซึ่ง การพัฒนาคุณภาพ ประสิทธิภาพ และขีดความสามารถของคน ไทยในการพัฒนาประเทศ รวมทั้งการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศ

ตัวบ่งชี้ 3.1 การบริการวิชาการและสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา กับชุมชนให้เป็น สังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้

3.1.1 สถานศึกษาร่วมมือกับบุคลากรและองค์กรในชุมชนที่เกี่ยวข้อง ทุกฝ่าย ทุกระดับ ร่วมจัดปัจจัยและกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน และให้บริการทางวิชาการ ที่บ้านประชา โยชน์แก่การพัฒนาคนในชุมชน เพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งภูมิปัญญา และคน ไทยมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3.1.2 ชุมชนซึ่งเป็นที่ตั้งขององค์กรที่ให้บริการทางการศึกษามี สถานภาพเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้ มีความปลอดภัย สดความขัดแย้ง มีสันติ สุข และมีการพัฒนา ก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้ 3.2 การศึกษาวิจัย สร้างเสริม สนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ และกลไก การเรียนรู้

3.2.1 ศึกษาวิจัย สำรวจ จัดหา และจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุก
รูปแบบ

3.2.2 ระดมทรัพยากร (บุคคลากร งบประมาณ อาคารสถานที่ ingsอำนาจ
ความสะดวก ภูมิปัญญาและอื่นๆ

3.2.3 ศึกษาวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และการพัฒนาประเทศ

ตัวบ่งชี้ 3.3 การสร้างและการจัดการความรู้ในทุกระดับทุกมิติของสังคม

3.3.1 ครอบครั้ว ชุมชน องค์กรทุกระดับ และองค์กรที่จัดการศึกษามี
การสร้างและใช้ความรู้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จนกลายเป็นวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research : AR)

1. ความหมายของการวิจัยปฏิบัติการ

นักการศึกษาและนักวิจัยได้ให้ความหมายของการวิจัยปฏิบัติการไว้มากมาย
จะนำเสนอพอสังเขป ดังนี้

ยาใจ พงษ์วีรบูรณ์ (2537 : 10) ได้กล่าวถึงความหมายของการวิจัยเชิง
ปฏิบัติการ (Action Research) ไว้ว่า เป็นการวิจัยประเภทหนึ่ง ที่มีกระบวนการในการปฏิบัติ
อย่างมีระบบ ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตลอดจนวิเคราะห์วิจารณ์ผล โดยมี
กระบวนการปฏิบัติ 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การลงมือปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อน
ผลการปฏิบัติ ในการดำเนินการวิจัยนั้นจะต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องจนกว่าจะได้ผลเป็น
ข้อสรุปที่แก้ไขได้จริง หรือสามารถพัฒนาสถานการณ์ของสิ่งที่ได้ศึกษาค้นคว้าได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ

บุญชม ศรีสะอาด (2545 : 12) กล่าวถึงความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
(Action Research) ว่าเป็นการวิจัยเพื่อนำผลมาใช้ในการแก้ปัญหาอย่างรีบด่วน หรือเพื่อ
ปรับปรุงการปฏิบัติงาน

อรรถญา สุทธสิโหนล (2544 : 66) กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการหมายถึง การวิจัย
อย่างมีระบบ โดยนำหลักการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ เพื่อแก้ไขปัญหามหะเรื่อง เฉพาะจุด
ซึ่งจะทำให้แก้ไขปัญหานั้นเกิดขึ้นได้อย่างทันที อันจะส่งผลให้การปฏิบัติงานนั้นมีประสิทธิภาพ
มากขึ้น

ประวิติ เถรวรรณ์ (2545 : 5) ได้สรุปความหมายไว้ว่า หมายถึง กระบวนการ
การศึกษาค้นคว้าร่วมกันอย่างเป็นระบบของกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน เพื่อทำความเข้าใจต่อปัญหาหรือ

ข้อสงสัยที่กำลังเผชิญอยู่ และให้ได้แนวทางในการปฏิบัติ หรือวิธีการแก้ไขปรับปรุงที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในการปฏิบัติงาน

Kemmis และ McTaggart (ประวิต เศวรารรณ์. 2545 : 5 ; อ้างอิงมาจาก Kemmis and McTaggart. 1991 : 169 - 170) ได้ให้คำจำกัดความของการวิจัยเชิงปฏิบัติการว่าเป็นรูปแบบของการศึกษาวิจัยแบบต่อเนื่องที่ตนเองของกลุ่มปฏิบัติงาน จากผลการปฏิบัติงานกลุ่ม เพื่อพัฒนาปรับปรุงวิธีการปฏิบัติให้ถูกต้องชอบธรรมกับบริบทสังคมรวมทั้งเป็นการสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติงานและสภาพพื้นที่ในอยู่

จากความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการวิจัยที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งผู้ศึกษาวิจัยและผู้เกี่ยวข้องทุกคน หรือทุกกลุ่มจะต้องดำเนินกิจกรรมของการวิจัยไปพร้อม ๆ กัน ในขณะเดียวกันก็จะเป็นผู้ที่สะท้อนผลของการวิจัยออกมาโดยตรง และเมื่อได้ผลอย่างไรก็จะนำไปปรับปรุงพัฒนาสิ่งที่กำลังศึกษาอยู่นั้นให้ดีขึ้นประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

2. หลักการสำคัญของการวิจัยปฏิบัติการ

นักการศึกษาและนักวิจัยได้ให้คำกล่าวถึงหลักการสำคัญของการวิจัยปฏิบัติการไว้ดังนี้

กาใจ พงษ์วารีบุรณ์ (2537 : 13) กล่าวว่า หลักการสำคัญ ๆ ซึ่งเป็นคุณลักษณะเฉพาะของการวิจัยปฏิบัติการมีดังต่อไปนี้

1. การวิจัยปฏิบัติการเน้นความพยายามที่จะรื้อการุ่การศึกษา โดยการเปลี่ยนแปลง (Changing) การศึกษานั้นและการเรียนรู้ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงนั้น
2. การวิจัยปฏิบัติการเป็นการทำงานของกลุ่ม (Collaboration) ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยการปฏิบัติตามแนวทางกลุ่มกำหนด
3. การวิจัยปฏิบัติการใช้การสะท้อนการปฏิบัติ (Reflection) โดยประเมินตรวจสอบในทุก ๆ ขั้นตอน เพื่อปรับปรุงการฝึกหรือการปฏิบัติให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย
4. การวิจัยปฏิบัติการเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีระเบียบ (Systematic Learning Process) โดยบุคคลที่เกี่ยวข้องซึ่งนำความคิดเชิงนามธรรมมาทดลองฝึกปฏิบัติ และการประเมินผลปฏิบัติ ซึ่งเป็นการทดสอบ (Test) แนวคิดนั้นดูถูกหรือผิด
5. การวิจัยปฏิบัติการที่เริ่มจากจุดเล็ก ๆ (Start Small) อาจเริ่มต้นจากบุคคล (ครู / นักวิจัย) คนเดียวพยายามดำเนินการให้มีการเปลี่ยนแปลง หรือปรับปรุงบางสิ่งบางอย่าง

ทางการศึกษาให้ดีขึ้น โดยขณะที่ปฏิบัติการดังกล่าวไว้ก่อน รวบรวมข้อคิดเห็น และอาจช่วยการร่วมปฏิบัติกันผู้เกี่ยวข้อง

6. การวิจัยปฏิบัติการเป็นการสร้างความรู้ใหม่ ที่ให้แนวทางปฏิบัติรูปธรรม จากถาวรบันทึก (Records) พัฒนาการของกิจกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้ขณะเดียวกันสามารถ นำปรากฏการณ์ที่ศึกษาภายใต้ระยะเวลาที่มีข้อมูลเสนอเชิงทฤษฎี (Proposition) ได้แนวทางวิจัย ปฏิบัติการนี้ เมื่อนำมาวิจัยแก้ปัญหาในชั้นเรียน โดยครูเป็นผู้เรียน และวิเคราะห์วิจารณ์จาก ผลที่ได้จากการปฏิบัติจะทำให้ได้รูปแบบการแก้ไข้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอน ได้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของชั้นเรียน และระบอบของตนเองได้อย่างแท้จริง

McKernan (ประวัติ เฮอร์วอร์ธ, 2545 : 9 ; อ้างอิงมาจาก McKernan, 1996)

กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการมีหลักการสำคัญอยู่ 16 ประการ สรุปได้ดังนี้

1. เน้นพูนความเข้าใจในปัญหาค้าง ๆ
2. มุ่งปรับปรุงการปฏิบัติตนและการปฏิบัติงานของบุคคล
3. เน้นที่ปัญหาเร่งด่วนของผู้ปฏิบัติงาน
4. ให้ความสำคัญต่อความร่วมมือกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
5. ดำเนินการวิจัยภายใต้สถานที่กำลังเป็นปัญหา
6. ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมอย่างเป็นธรรมชาติ
7. เน้นการศึกษาเฉพาะกรณีหรือศึกษาเพียงหน่วยเดียว
8. ไม่มีการควบคุมหรือจัดกระทำต่อตัวแปร
9. ปัญหาวัตถุประสงค์ และระเบียบวิธีมีลักษณะเป็นกระบวนการเข้าและหาความรู้ความจริง
10. มีการประเมินหรือส่องสะท้อนผลที่เกิดขึ้นเพื่อทบทวน
11. ระบอบวิธีวิจัยมีลักษณะเป็นวัฏกรรม สามารถคิดขึ้นมาใหม่ให้เหมาะสมกับปัญหาได้
12. กระบวนการศึกษามีความเป็นระบบหรือเป็นวิทยาศาสตร์
13. มีการแลกเปลี่ยนผลวิจัยและมีการนำไปใช้จริง
14. ใช้วิธีแบบบรรยายข้อมูล หรือการอภิปรายร่วมกันอย่างเป็นธรรมชาติ
15. คิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ซึ่งต้องมาจากการทำความเข้าใจการตีความหมายและการคิดอย่างอิสระ

16. เป็นการวิจัยที่ปลดปล่อยความคิดอย่างอิสระ และเป็นการเสริมสร้างพลัง
ร่วมในการทำงาน (Empowerment) ให้ผู้เกี่ยวข้อง

3. มโนทัศน์พื้นฐานของกรวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ประวิต เกรววรรณ (2545 : 6) ได้กล่าวถึง มโนทัศน์พื้นฐานที่สำคัญของการวิจัย
ปฏิบัติการพอสรุปได้ 7 ประการ คือ

1. การวิจัยปฏิบัติการเป็นการเชื่อมโยง 2 เรื่องเข้าด้วยกันคือ แนวคิด (Idea)
ซึ่งเป็นทฤษฎี (Theory) ด้าน ๆ อยู่บนหอคอยงาช้าง (Ivory Tower) ไปสู่การปฏิบัติได้จริง
(Practical) ซึ่งอยู่ต่าง ๆ ระดับรากหญ้า (Grass Root)
2. ผู้ปฏิบัติงานคือนักวิจัย (Practitioners as a Research) ซึ่งอยู่ในองค์กรหรือ
ชุมชนที่กำลังเผชิญสถานการณ์การปฏิบัติงานที่เป็นปัญหาหรือข้อสงสัยที่คลุมเครือ ไม่กระจ่าง
3. เป้าหมายคือเพื่อปัญหา (To Solve Problem) และเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติ
งานแบบมีอาชีพ (To Improve Process Practice)
4. หัวใจสำคัญที่แฝงอยู่ในกระบวนการ (Process) ของการวิจัยปฏิบัติการ คือ
การมีส่วนร่วม (Participation) และความร่วมมือกัน (Collaboration) เพื่อนำไปสู่ความเกี่ยวพัน
กัน (Involvement) ของผู้เกี่ยวข้อง (Participants) ในองค์กรหรือชุมชนที่ดำเนินการวิจัย
5. การมีส่วนร่วม (Participation) ในการวิจัยปฏิบัติการ คือ การร่วมกันตระหนัก
ในปัญหา (Awareness) วางแผน (Plan) การตัดสินใจ (Decision Making) ลงมือปฏิบัติ (Practice)
สะท้อนย้อนตัวเอง (Reflection) และรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of Belonging)
6. เป็นกระบวนการศึกษาแบบวิวัฒนาการ (Evolving) ที่ค่อยๆ พัฒนาขึ้นเป็นลำดับ
จากจุดเล็ก ๆ ของคนกลุ่มหนึ่งในประเด็นปัญหาที่ไม่ใหญ่โตซับซ้อนเกินไป จุดเด่นข้อหนึ่ง
ของการวิจัยปฏิบัติการ คือ ผู้ปฏิบัติงานในฐานะนักวิจัย เมื่อได้ทำการวิจัยแล้วผลวิจัยจะ
ตอบสนองความต้องการของตนเองทำให้อยากศึกษาค้นคว้า และปรับปรุงพัฒนาต่อไป
(Self-Reflection/Inquiry)

4. กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ประวิต เกรววรรณ (2545 : 11 - 20) ได้กล่าวถึงกระบวนการหรือขั้นตอนของ
การวิจัยปฏิบัติการที่สำคัญและมีผู้นิยมประยุกต์ใช้ในทางการศึกษาอย่างแพร่หลายมี
5 กระบวนการดังนี้

1. กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ Kurt Lewin มีการประยุกต์ใช้มากในการวิจัยเพื่อจัดการหรือทำการเปลี่ยนแปลงทางสังคม กระบวนการของ Lewin จะมีลักษณะเป็นลำดับการตัดสินใจแบบก้นโดเวียน (Spiraling Decision) ซึ่งเริ่มต้นจากการสำรวจสภาพปัจจุบัน แล้วกำหนดขอบเขตปัญหาให้ชัดเจน วางแผนแล้วลงมือปฏิบัติและประเมินผลที่เกิดขึ้น ดังนั้นขั้นตอนปฏิบัติการวิจัยของ Lewin จึงประกอบด้วย 4 ขั้นตอนคือ การวางแผน (Planning) การค้นหาความจริง (Fact Finding) การดำเนินการ (Execution) และการวิเคราะห์ผล (Analysis) กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ Kurt Lewin มีขั้นตอนดังนี้

1.1 กำหนดแนวคิด (Idea) ที่ต้องการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานกลุ่ม ผู้ปฏิบัติงานจะร่วมกันพิจารณาถึงจะเริ่มดำเนินการปรับปรุงในส่วนไหนของงาน สิ่งใดเป็นปัญหาที่แท้จริงและผลกระทบที่ตามมา แนวความคิดทั่วไปนี้เกิดขึ้นจากการสำรวจสภาพการณ์เบื้องต้น (Reconnaissance) ซึ่งผลที่ได้จากการสำรวจนี้ กลุ่มผู้วิจัยปฏิบัติการจะนำไปกำหนดเป็นแผนในการปฏิบัติการ

1.2 ร่วมกันวางแผนทั่วไป (General Plan) กลุ่มร่วมกันพิจารณาว่าจะเริ่มต้นเปลี่ยนแปลง ณ จุดใดก่อน จะใช้วิธีการใดในการแก้ไขปรับปรุงบนพื้นฐานของความเป็นไปได้และความสนใจร่วมกัน

1.3 กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติ (Action Steps) เป็นการแตกแผนออกเป็นแผนย่อย ๆ ดังนี้

1.3.1 เริ่มต้นขั้นตอนแรกด้วยการเปลี่ยนแปลงวิธีการที่ใช้ในการปฏิบัติงาน และต้องมองไปยังผลที่คาดว่าจะได้รับก่อนที่จะเริ่มด้วยความระมัดระวัง และวางแผนการติดตามผลที่จะเกิดตามมาแล้วร่วมกันพิจารณาเพื่อประเมินว่าวิธีการนั้นสามารถปฏิบัติได้จริงเพียงใดต้องมีการส่งสะท้อนผลที่เกิดขึ้นในขั้นแรกนี้อย่างชัดเจน เพื่อเป็นสารสนเทศในการวางแผนขั้นตอนที่ 2 หรือขั้นตอนต่าง ๆ

1.3.2 เริ่มดำเนินการปฏิบัติงานแผนที่ 2 แล้วติดตามตรวจสอบประเมินผลแล้ววางแผนใหม่ไปเรื่อย ๆ ถ้ายังไม่ได้รับคำตอบหรือปัญหายังไม่คลี่คลาย ในกระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ Lewin มีแนวคิดสำคัญ 3 ประการ

- 1) การอาศัยความร่วมมือกัน (Collaborative) ของผู้ปฏิบัติงานทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัยต้องอาศัยความร่วมมือจากกลุ่ม
- 2) การอาศัยความเคลื่อนไหวภายในกลุ่ม (Group Dynamics) โดยการใช้กระบวนการกลุ่มมาแก้ปัญหา

3) การสะท้อนสะท้อนผลตามวงจรวินโดเวียน (Spiral of Reflective)

2. กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ John Elliott

ขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการเริ่มต้นด้วยการให้ผู้วิจัยกำหนดความคิดทั่วไป แล้วสำรวจสภาพการเบื้องต้น กำหนดแผน นำแผนไปใช้ กำกับติดตามการใช้แผน และดูผลที่เกิดขึ้นแล้วสำรวจสภาพการณ์อีกครั้งเพื่อนำไปปรับเปลี่ยนความคิดเพื่อเริ่มวงจรใหม่ Elliott เห็นว่าความคิดทั่วไปเป็นสิ่งที่มีความกำกวมของการปฏิบัติ ส่วนการสำรวจสภาพการณ์เบื้องต้น เป็นการแสวงหาข้อเท็จจริง และการปฏิบัติตามแผนคือ กระบวนการที่ดำเนินการต่อ ๆ ไป จุดที่ Elliott ได้ประยุกต์จากแนวคิดของ Lewin ก็คือ นักวิจัยสามารถปรับเปลี่ยนความคิดทั่วไปได้ในวงจรใหม่ และเห็นว่าในการสำรวจ การวิเคราะห์ และการกำกับติดตาม สามารถทำได้ในแต่ละวงจร ไม่ใช่จะกำหนดไว้เฉพาะในขั้นตอนเริ่มต้นเท่านั้น เหตุผลเพราะการวิเคราะห์หรือการกำหนดปัญหาในการวิจัยนั้น บางครั้งนักวิจัยอาจจะกำหนดขึ้น โดยไม่ตรงกับความเป็นจริง ดังนั้นเมื่อดำเนินการวิจัยไปช่วงหนึ่งแล้วถ้านักวิจัยพบว่าปัญหาที่กำหนดกำลังดำเนินการวิจัยไม่ใช่ปัญหาที่แท้จริง ก็ควรเปลี่ยนแปลงความคิดทั่วไปแล้วเริ่มใหม่ อย่างไรก็ตามแนวคิดของ Elliott ยังคงไม่แตกต่างจากแนวคิดของ Lewin ในส่วนที่เป็นขั้นตอนการวิจัยที่ยังเป็นลักษณะเป็นบันไดเวียน

3. กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของมหาวิทยาลัย Deakin

ในประเทศออสเตรเลีย Kemmis และคณะ ได้นำแนวคิดของ Lewin มาประยุกต์ใช้ในการวิจัยปฏิบัติการ เพื่อปรับปรุงการจัดการศึกษาของออสเตรเลียจนได้รับการยอมรับ และเผยแพร่ไปกว้างขวางซึ่งในความคิดของ Kemmis และคณะ การวิจัยปฏิบัติการคือ การวิจัยแบบมีส่วนร่วมและการร่วมมือกันเป็นหมู่คณะ จะกระทำคนเดียวไม่ได้ เพราะการกระทำเพียงคนเดียวถึงแม้จะเกิดการเปลี่ยนแปลง ก็จะทำให้ผลเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากกลุ่ม ขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการจึงต้องกำหนดจุดสนใจร่วมกัน (The Mutic Concern) เช่นสนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรและวิธีสอนให้มีประสิทธิภาพ หรือพัฒนาให้ผู้เรียนเข้าใจวิธีการวิทยาศาสตร์ให้ลึกซึ้ง เป็นต้นเมื่อได้จุดสนใจร่วมกันแล้วก็จะนำไปสู่การปฏิบัติที่สำคัญ 4 ประการที่เกี่ยวข้องกับในวงจรคือ

1. การพัฒนาแผนการปฏิบัติเพื่อปรับปรุงสิ่งที่ปัญหา ซึ่งเป็นการปฏิบัติงานที่มีโครงสร้างและแนวทาง การวางแผนต้องมีการยึดหยุ่นและต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตที่อาจส่งผลกระทบต่อแผนที่กำหนดไว้ได้

2. การปฏิบัติตามแผน ซึ่งเป็นการดำเนินการตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้ อย่างละเอียดรอบคอบ และมีการควบคุมไว้อย่างสมบูรณ์

3. การสังเกตการปฏิบัติ เป็นการบันทึกข้อมูลหลักฐานหรือร่องรอยต่างๆ อย่างมีวิจักษณ์ญาณเกี่ยวกับผลที่ได้จากการปฏิบัติ โดยอาจใช้วิธีการวัดแบบต่าง ๆ เข้ามาช่วยซึ่ง สารสนเทศจากการสังเกตนี้จะนำไปสู่การสะท้อนและปรับปรุงการปฏิบัติอย่างเข้าใจและ ถูกทิศทาง

4. การสะท้อนสะท้อนผลการปฏิบัติ เป็นกระบวนการทบทวนการปฏิบัติ จากบันทึกที่ได้จากการสังเกตว่าได้ผลเป็นอย่างไร มีปัญหาหรือข้อขัดแย้งอย่างไร เพื่อเป็น พื้นฐานการวางแผนในวงจรต่อไป

ดังนั้นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการวิจัยปฏิบัติการของมหาวิทยาลัย Deakin จึงประกอบด้วยจุดสำคัญทั้ง 4 จุดดังที่กล่าวมาคือ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Action) การสังเกตผล (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) ซึ่งมีการเคลื่อน ไหว ลักษณะ “เกลียวสว่าน” ไปในจุดทั้ง 4 จุด ไม่อยู่นิ่งและไม่จบลงด้วยตนเอง

4. กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ (David Ebbutt)

กระบวนการการวิจัยปฏิบัติการของ Kemmis และ Elliott ว่าเป็น การประยุกต์ขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการของ Lewin มาใช้ ซึ่งไม่ใช่เป็นเพียงแต่การศึกษา ข้อเท็จจริงที่มีอยู่ แต่ยังรวมถึงการศึกษาข้อเท็จจริงเพื่อนำมาประกอบการอภิปราย การหาข้อสรุป การกำหนดระยะเวลาการตรวจสอบความเป็นไปได้ ซึ่งการวิจัยปฏิบัติการทั้ง 3 รูปแบบ นั้น พิจารณาจะพบว่าหากนักวิจัยต้องการที่จะย้อนกลับไปจุดเริ่มต้นอีกครั้ง นักวิจัยต้อง ดำเนินการวิจัยซ้ำรอบตามขั้นตอนเดิมที่กระเด็นดังกล่าว Ebbutt เสนอว่า แนวทางที่เหมาะสมใน กระบวนการวิจัยปฏิบัติการคือการพิจารณาแต่ละขั้นตอนว่าขั้นตอนใดสำเร็จหรือไม่สำเร็จ โดย ดูได้จากข้อมูลย้อนกลับขณะดำเนินการ หากขั้นตอนใดสำเร็จก็ดำเนินการต่อ แต่ถ้าขั้นตอนใด ไม่สำเร็จก็ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงใหม่เฉพาะขั้นตอนนั้น ไม่ต้องย้อนไปที่จุดเริ่มต้นใหม่สำหรับรูปแบบของ Ebbutt การดำเนินการวิจัยปฏิบัติการเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ นั้น ประกอบด้วยกิจกรรมหลายกิจกรรม นอกจากนี้ขณะดำเนินการนักวิจัยยังสามารถดำเนินการ อย่างต่อเนื่องกันไปในแนวเส้นตรง ถ้ากิจกรรมที่กำหนดไว้สามารถปฏิบัติได้บรรลุจุดประสงค์ ในทางตรงกันข้ามถ้ากิจกรรมนั้น ไม่เหมาะสม นักวิจัยก็สามารถปฏิบัติได้ 2 กรณี คือ

1. ปรับปรุงแก้ไขแนวคิดทั่วไป
2. ปรับปรุงแก้ไขแผนงานทั้งหมด

ความแตกต่างระหว่างรูปแบบของ Ebbett กับ 3 รูปแบบแรกที่กล่าวมาคือ ทั้ง 3 รูปแบบแรกประกอบด้วย ขั้นตอนการวางแผน การปฏิบัติ และการส่งสะท้อนผล โดย Lewin กับ Kanis ใช้ประโยชน์จากการส่งสะท้อนผลเพื่อการปรับปรุงแก้ไขแผนปฏิบัติ ส่วน Elliot ใช้ข้อมูลจากการส่งสะท้อนผลเพื่อการปรับปรุงแก้ไขความคิดทั่วไป ซึ่งทั้ง 3 รูปแบบไม่ได้กล่าวถึงกรณีที่เกิดกิจกรรมภายในแผนสามารถปฏิบัติได้เหมาะสม หรือประสบความสำเร็จว่าควรจะทำเป็นการอย่างไรต่อไป

5. กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ James Mckeman

วงจรการวิจัยปฏิบัติการที่คิดเอาระยะเวลาในการปฏิบัติงานและกิจกรรมเป็นหลัก โดยวงจรปฏิบัติที่ 1 เริ่มจากการระบุปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติ และมีการปรับปรุงการปฏิบัติงานนั้น เมื่อปฏิบัติจนครบวงจรแล้ว ก็เริ่มระบุปัญหาในการปฏิบัติงานและกิจกรรมใหม่ในวงจรปฏิบัติที่ 2 และต่อไปเรื่อย ๆ ซึ่งกิจกรรมในแต่ละวงจรประกอบด้วย

1. การนิยามปัญหา ในสถานการณ์ที่นักวิจัยประสบอยู่ในการปฏิบัติงาน
2. การประเมินความต้องการจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงาน
3. การกำหนดสมมติฐานเป็นการกำหนดผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นหลังจาก

ปฏิบัติ

4. พัฒนารูปแบบปฏิบัติ ซึ่งต้องทำอย่างละเอียดรอบคอบ
5. ลงมือปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ ซึ่งต้องมีการบันทึกข้อมูลไว้
6. ประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ
7. สะท้อนผลปฏิบัติ อธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นและทำความเข้าใจ
8. ตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมในช่วงเวลาต่อไป

จากกระบวนการวิจัยปฏิบัติการที่กล่าวมาทั้งหมด 5 กระบวนการนั้น จะเห็นว่ามักจะเริ่มต้นด้วยการกำหนดปัญหาหรือจุดที่ต้องการปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปสู่ขั้นตอนใหญ่ ๆ 3 ขั้นตอนคือ การวางแผน การลงมือปฏิบัติตามแผน และการประเมินผลการปฏิบัติ ซึ่งก็คือการปฏิบัติงานที่เป็นระบอบนั่นเอง แต่จุดเด่นของการวิจัยปฏิบัติการนอกเหนือจากความเป็นระบอบแล้วคือการดำเนินการนั้นจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วม และการร่วมมือกันทำงานเป็นกลุ่ม รวมทั้งต้องมีการส่งสะท้อนผลเพื่อการปรับปรุงสิ่งที่กำลังดำเนินการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือให้ได้ผลดียิ่งขึ้นซึ่งหลักการพิจารณาว่าเป็นกระบวนการวิจัยปฏิบัติการหรือไม่อยู่ 4 ประการ คือ

1. เป็นการปฏิบัติที่ไม่ใช่สิ่งที่ทำตามปกติ แต่ต้องทำเป็นระบบและได้รับความร่วมมือจากกลุ่ม
2. ไม่เป็นเพียงการแก้ปัญหาที่ประสบอยู่เท่านั้น แต่ต้องเกิดมาจากแรงกระตุ้นที่ต้องการปรับปรุงพัฒนางานที่ตนเองปฏิบัติอยู่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
3. ไม่ใช่การปรับปรุงงานพัฒนาของผู้อื่น แต่เป็นงานกลุ่มตนเองที่มีบทบาทหน้าที่อยู่
4. การวิจัยเชิงปฏิบัติการไม่ใช่วิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่จะมองในแง่การทดสอบสมมุติฐาน เพื่ออธิบายสภาพการอย่างเดียว แต่ต้องเป็นระบบที่หมุนวนไปเรื่อย ๆ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งตัวนักวิจัยและสถานการณ์แวดล้อม

กล่าวโดยสรุป การวิจัยเชิงปฏิบัติการ(Action Research หรือ AR) เป็นกระบวนการร่วมมือกันของทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียม ให้เกียรติ และไว้วางใจซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนางานที่ปฏิบัติในปัจจุบันให้สามารถพบกับความสำเร็จอย่างมีคุณภาพ โดยใช้กระบวนการของการวางแผน ปฏิบัติตามแผน สังเกตและเก็บรวบรวมข้อมูล สะท้อนผลการปฏิบัติเพื่อปรับปรุงแผน ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนางานอีกครั้ง จนกว่าจะได้ผลเป็นที่น่าพอใจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

บริบทโรงเรียนบ้านสร้างแก้ว

ในปีการศึกษา 2550 โรงเรียนบ้านสร้างแก้ว มีนักเรียน ดังนี้ (โรงเรียนบ้านสร้างแก้ว.

2550 : 1 - 15)

1. ที่ตั้ง บ้านสร้างแก้ว หมู่ที่ 8 ตำบลเชียงกิ่น อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม
2. สภาพทั่วไป

ปัจจุบันโรงเรียนบ้านสร้างแก้วมีพื้นที่ 17 ไร่ 1 งาน 73 ตารางวา มีอาคารเรียนและอาคารประกอบดังนี้

2.1 อาคารเรียน

2.1.1 แบบขป.1 จ เด็ช	6 ห้องเรียน	1	หลัง
2.1.2 แบบขป.1 จ เด็ช	3 ห้องเรียน	1	หลัง
2.1.3 แบบ สปช.102/26	2 ห้องเรียน	1	หลัง

2.2 อาคารประกอบ

2.2.1 อาคารอเนกประสงค์	1	หลัง
------------------------	---	------

2.2.2 ห้องสมุด	1	หลัง
2.2.3 บ้านพักครู	1	หลัง
2.2.4 ห้องน้ำ ห้องส้วม	3	หลัง
2.3 สิ่งก่อสร้างอื่นๆ		
2.3.1 ทบกระจายข่าว	1	ที่
2.3.2 สระน้ำ	1	บ่อ
2.3.3 สวนผัก	1	แปลง
2.3.4 สนามกีฬาฟุตบอล บาสเกตบอล วอลเลย์บอล สนามเทนนิสประสังข์		

อย่างละ 1 สนาม

3. ครู/บุคลากรทางการศึกษา/นักการภารโรง

3.1 ผู้บริหารโรงเรียน 1 คน

3.2 ครูสายผู้สอน 10 คน

3.3 นักการฯ 1 คน

4. จำนวนนักเรียนปีการศึกษา 2550

4.1 จำนวนนักเรียนทั้งหมด 177 คน เป็นชาย 90 คน หญิง 87 คน

5. คุณภาพของโรงเรียน

5.1 ปรัชญาของโรงเรียนบ้านสร้างแก้ว

นฤติ ปรปัญญา สมาอาภา "แสงสว่างเสมอเหมือนใจด้วยปัญญา ไม่มี"

คำขวัญ : ปัญญาหรือความรู้ คือ แสงสว่างที่ไม่มีแสงสว่างใดจะ
เปรียบเทียบได้

5.2 คำขวัญ

"เด่นวิชา กีฬาคัง ขลังคุณธรรม นำสังคมพัฒนา"

5.3 วิสัยทัศน์ (Vision)

ภายในปี 2551 นักเรียนโรงเรียนบ้านสร้างแก้ว สามารถอ่านคถ่องเขียน
คถ่อง มีความรู้คู่คุณธรรม โดยเน้นกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์
และภาษาอังกฤษ ส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่าง
มีความสุข

5.4 พันธกิจ (Mission)

5.4.1 จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยเน้นกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และภาษาอังกฤษ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถเต็มตามศักยภาพ

5.4.2 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเน้นการฝึกปฏิบัติตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม

5.4.3 ส่งเสริมการออกกำลังกายด้วยการเล่นกีฬา อบรมให้ความรู้ การป้องกันและหลีกเลี่ยงยาเสพติด

5.4.4 จัดกิจกรรมส่งเสริมการแต่งกายชุดพื้นเมืองในวันศุกร์และเข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณีท้องถิ่น

5.4.5 จัดกิจกรรมส่งเสริมให้มีความภูมิใจต่อสถานศึกษาและถิ่นกำเนิด

5.5 เป้าหมาย (Goals)

5.5.1 นักเรียนมีความรู้ มีทักษะทางวิชาการ โดเมนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยสามารถอ่านคล่อง เขียนคล่อง คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาอังกฤษ

5.5.2 นักเรียนมีความคุณธรรมจริยธรรม และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

5.5.3 นักเรียนมีความภูมิใจในความเป็นไทย อนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น รักถิ่นกำเนิดของตนเอง

5.5.4 นักเรียนมีสุขภาพกาย สุขภาพจิต แข็งแรง สมบูรณ์ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

5.6 ผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรก

โรงเรียนได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกครั้งแรกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน) ในวันที่ 10 เดือน มกราคม พ.ศ. 2546 ถึงวันที่ 12 เดือน มกราคม พ.ศ. 2546 มีผลการประเมิน (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. 2546 : ก-ค) สรุปได้ดังนี้

5.6.1 ด้านผู้เรียน

1) มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ มีผลการประเมินในระดับพอใช้

2) มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ บัญญัติเหตุผล มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ มีผลการประเมินในระดับดี

3) มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร มีผลการประเมินในระดับดีปรับปรุง

4) มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีผลการประเมินในระดับดี

5) มาตรฐานที่ 9 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต มีผลการประเมินในระดับดี

6) มาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุภาพผกาย และสุขภาพจิตที่ดี มีผลการประเมินในระดับดี

7) มาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา มีผลการประเมินในระดับดี

สรุปผลการประเมินด้านผู้เรียนมีคุณภาพอยู่ในระดับพอใช้

5.6.2 ด้านผู้บริหาร

1) มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการจัดองค์กร/โครงสร้าง และการบริหารงานอย่างเป็นระบบครบวงจรให้บรรลุเป้าหมายของการศึกษามีผลการประเมินในระดับดี

2) มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา มีผลการประเมินในระดับดี

3) มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีผลการประเมินในระดับพอใช้

4) มาตรฐานที่ 20 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหารจัดการ มีผลการประเมินในระดับดี

5) มาตรฐานที่ 25 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่นมีสื่อการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีผลการประเมินในระดับพอใช้

สรุปผลการประเมินด้านผู้บริหารมีคุณภาพอยู่ในระดับดี

5.6.3 ด้านครูผู้สอน

1) มาตรฐานที่ 22 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีผลการประเมินในระดับดี

2) มาตรฐานที่ 24 ครูมีวุฒิ/ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ และมีครูเพียงพอ มีผลการประเมินในระดับพอใช้

สรุปผลการประเมินด้านครูมีคุณภาพอยู่ในระดับดี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยภายในประเทศ

อาทิตย์ ภิมยี่ไกรภักดิ์ (2547 : 63-66) ได้ศึกษากิจกรรมวนการประกันคุณภาพภายในของการบริหารวิชาการ โรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เขต 4 ผลการศึกษาพบว่า การศึกษากิจกรรมวนการประกันคุณภาพภายใน การดำเนินการเกี่ยวกับการสร้างความเข้าใจและความตระหนักร่วมกันทุกฝ่าย มีการแต่งตั้งคณะทำงานรับผิดชอบงานฝ่ายต่างๆ เป็นส่วนใหญ่ ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับการวิจัยและการประเมินระบบสารสนเทศมีน้อยมาก กิจกรรมการบริหารวิชาการ ผลการศึกษาพบว่า ด้านการวางแผน (P) มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ และนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการดำเนินการ (D) มีการดำเนินการเป็นจำนวนมาก ด้านการตรวจสอบและประเมินผล (C) มีการติดตาม ตรวจสอบประเมินคุณภาพภายใน มีการดำเนินการวางแผนกลาง ด้านการนำผลประเมินมาสรุปแก้ไข (A) มีการดำเนินการน้อยที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการพัฒนาเครื่องมือการวัดประเมินผล

ศิริลักษณ์ สกลนุรักษ์ (2548 : 52-58) ได้ศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาที่ได้รับการประเมินภายนอก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า สภาพการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาโดยภาพรวมและรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เว้นแต่ตามลำดับคือ ด้านการเตรียมการด้านการดำเนินการ และด้านการรายงาน ปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย ดังนี้คือ 1) การวิเคราะห์และการตั้งตระหนักรู้ ผลการประเมินตามมาตรฐานการศึกษา 2) พัฒนาความรู้และทักษะเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพภายใน 3) การจัดทำงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ สนับสนุนการปฏิบัติงานตามระบบประกันคุณภาพ แนวทางแก้ไขการดำเนินการประกันคุณภาพ เรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย ดังนี้คือ 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและโรงเรียนควรจัดอบรมให้มีความรู้และทักษะเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษานักบุคลากรในเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและโรงเรียนควรสนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานแก่บุคลากรให้เพียงพอ 3) โรงเรียนควรมีปัญหาวิเคราะห์และนำมาแก้ไขอย่างจริงจัง และรายงานตามความเป็นจริง

พิศาล แก้วลา (2544 : 97-105) ได้ศึกษาการดำเนินงานตามมาตรฐานคุณภาพในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า โรงเรียนประถมศึกษาได้ดำเนินการอยู่ในระดับ “มาก” คือ ด้านมาตรฐานคุณภาพนักเรียน มาตรฐานการเรียนการสอน และมาตรฐานการบริหาร ส่วนใหญ่หาการปฏิบัติงานอยู่ในระดับ “ปานกลาง” ทั้งมาตรฐานการเรียนการสอน มาตรฐานคุณภาพนักเรียนและมาตรฐานการบริหาร ข้อเสนอแนะ คือ 1) จัดการเรียนการสอนตามโครงสร้างของหลักสูตรสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน 2) ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรและแผนการสอนตามความต้องการของผู้เรียนท้องถิ่นและให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ในสังคมปัจจุบัน 3) การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

นภวรรณ ศรีภูธร (2544 : 79-89) ได้ศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของโรงเรียนนาร่องสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดหนองบัวลำภู ผลการวิจัย พบว่า ด้านการเตรียมการ มีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก ผลการสัมภาษณ์ พบว่า โรงเรียนมีการดำเนินการทั้ง 3 ด้าน 1) ด้านการเตรียมการมีการ อบรม ประชุม สัมมนาให้แก่บุคลากร การแต่งตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียน 2) ด้านการดำเนินการ มีการดำเนินการโดยใช้วงจร PDCA 3) ด้านการรายงานมีการจัดทำรายงานประเมินตนเอง ปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน โรงเรียนนาร่องพบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ทุกด้าน ผลการสัมภาษณ์ พบว่า มีปัญหาคือ การนำผลการประเมินมาปรับปรุงงานและวางแผนในระยะต่อไปยังมีน้อย และขาดความต่อเนื่อง ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษาได้มี โอกาสเข้าร่วมประชุม อบรมพร้อมกันและไม่ควรจัดประชุม อารมณ์เฉพาะบุคลากรเท่านั้น

อรุษา นารศร (2548 : 75-76) ได้ศึกษาความคิดเห็นสถานภาพของโรงเรียนภายหลังได้รับการประเมินคุณภาพภายนอก จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา(สมศ.) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 ผลการวิจัยพบว่า สถานภาพของโรงเรียนภายหลังที่ได้รับการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและการศึกษาผลการวิจัยพบว่าทุกมาตรฐานอยู่ในระดับ “มาก” ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นหลังการประเมินคุณภาพภายนอกผลการวิจัยพบว่า มีผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นหลังการประเมินอยู่ในระดับ “เพิ่มขึ้น” พิจารณาแต่ละตัวบ่งชี้ พบว่าทุกด้านมีผลสัมฤทธิ์อยู่ในระดับ “เพิ่มขึ้น”

โครงการที่มีการประเมินภายนอกจาก สมศ. ผลการวิจัยพบว่า เมื่อพิจารณาแต่ละตัวบ่งชี้พบว่า ทุกด้านมีระดับความคิดเห็นของ โครงการสูงกว่า ร้อยละ 60 การสัมภาษณ์ปรากฏผลดังต่อไปนี้ โรงเรียนที่มีผู้วิจัย ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ใน โรงเรียนที่ผ่านการประเมินภายนอกจาก สมศ. เรียบร้อยแล้วเป็นเวลาประมาณ ๖ และ ได้ทำการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูผู้สอนและกรรมการ สถานศึกษาเกี่ยวกับมาตรฐานแต่ละมาตรฐานว่ามี โครงการใดบ้างที่ได้จัดทำ ซึ่งส่วนใหญ่แล้ว โรงเรียนที่ได้จัดทำโครงการเพิ่มขึ้นหลังจากที่มีการประเมิน โครงการ โดยโครงการที่จัดขึ้นก็ ได้มาจากการประชุม โรงเรียนที่เป็นสหวิทยาสงคของ แต่ละกลุ่ม โรงเรียนและมีการประเมิน โครงการ โดยผู้บริหาร โรงเรียนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนิน โครงการที่คิดว่า โครงการ นั้นดีและเหมาะสมกับ โรงเรียนแล้ว ก็นำโครงการนั้น ไปจัดทำที่โรงเรียนต่อไป

สนิท ชายขาวโขง (2547 : 80-83) ได้ศึกษาปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพ ภายใน โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาคุดธานี เขต 4 ผลการวิจัย พบว่า สภาพ การดำเนินการประกันคุณภาพภายใน โรงเรียนภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณา เป็นรายด้าน พบว่ามีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก เพียงด้านเดียวคือ ด้านการเตรียมการ นอกจากนี้มีการดำเนินการอยู่ในระดับ"ปานกลาง"เรียงตามลำดับได้แก่ ด้านการดำเนินการ และด้านการจัดทำรายงานปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน โรงเรียนโดยภาพรวม มีปัญหาการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าไม่มีปัญหาอยู่ใน ระดับปานกลางทุกด้าน

จักรพงษ์ ทองภา (2548 : 70 -79) ได้ศึกษาการประกันคุณภาพภายใน โรงเรียนใน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 7 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษหนองคาย เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า การประกันคุณภาพภายในของ โรงเรียน ในกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 7 การดำเนินการ อยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับคือ ด้านการเตรียมการ ด้านการรายงานและด้านการดำเนินการ สภาพปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในของ โรงเรียนในกลุ่มเครือข่าย การดำเนินการ อยู่ในระดับน้อยเรียงตามลำดับคือ ด้านการรายงาน ด้านการเตรียมการและด้านการดำเนินการ ข้อเสนอแนะ โรงเรียนควรสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของการประกันคุณภาพภายในและ การทำงานแก่บุคลากร นำบุคลากร ไปศึกษาดูงาน โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินการ ประกันคุณภาพภายในและแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบการพัฒนาและประเมินคุณภาพ ให้ สัมพันธ์กับงานประจำที่บุคลากรที่รับผิดชอบ

กฤษฎณา นกกลาง (2547 : 110-115) ได้ศึกษาการพัฒนาการจัดการระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา โรงเรียนขวาววิทยาคาร อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยใช้กลยุทธ์การอบรมเชิงปฏิบัติการ การมอบหมายงาน และการนิเทศกำกับติดตามตามขั้นตอน พบว่า กลุ่มผู้ร่วมศึกษาได้ดำเนินการพัฒนาการจัดการระบบข้อมูลสารสนเทศตามกรอบการพัฒนาการจัดการระบบสารสนเทศเพื่อประกันคุณภาพการศึกษาของกรมสามัญศึกษา ยังมีประเด็นปัญหาที่พบคือ ยังไม่ได้ข้อมูลสารสนเทศครบถ้วนทั้ง 14 มาตรา 53 ตัวอย่างที่ 2 ในวงรอบที่ 2 กลยุทธ์การมอบหมายงานและการนิเทศกำกับผลติดตามปรากฏว่าได้สารสนเทศได้ครบถ้วนทั้ง 14 มาตรา 53 ตัวอย่างที่ สามารถบริการข้อมูลแก่ผู้สนใจและมีประโยชน์ นักเรียนสามารถใช้เป็นข้อมูลเพื่อพัฒนาตนเอง ผู้ปกครองและชุมชนสามารถใช้ข้อมูลเพื่อทราบคุณภาพของ โรงเรียนเพื่อประกอบ การตัดสินใจที่จะส่งบุตรหลานเข้าศึกษาใน โรงเรียนช่วยให้เห็นสภาพปัญหาและสภาพการเปลี่ยนแปลงของ โรงเรียนกระตุ้นให้พัฒนางานของ โรงเรียน ช่วยให้การวางแผน พัฒนา โรงเรียนตรงตามสภาพความต้องการจำเป็นต่อไป

วีระศักดิ์ ถิ่นสี (2548 : 63-73) ได้ศึกษากระบวนการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ผลการศึกษา พบว่า กระบวนการประกันคุณภาพภายใน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับดี ในด้านการเตรียมการ ด้านการรายงาน และด้านการวางแผน และอยู่ในระดับน่าพอใจใน ด้านการตรวจสอบประเมินผล และด้านการนำผลการประเมินมาปรับปรุงงานสภาพการดำเนินงานตามกระบวนการมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง โดยกระบวนการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือกระบวนการที่ 2 ด้านการรายงานผลการประเมินนำมาปรับปรุงงาน กระบวนการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ กระบวนการที่ 3 ด้านการรายงานแนวทางการแก้ไขปัญหาด้านนิมนงานตามกระบวนการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาพบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่มีแนวทางการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน

ถาวร ไชยชะนิง (2547 : 141-148) ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศงานประกันคุณภาพการศึกษา โรงเรียนบ้านดงบัง อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า การใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาคือ 1) การประชุมเชิงปฏิบัติการ 2) การศึกษาดูงาน ผลการดำเนินการพบว่า ผู้ร่วมศึกษาค้นคว้ามีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญในงานประกันคุณภาพการศึกษา สามารถวิเคราะห์ออกแบบเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูล และวิธีดำเนินการจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศงานประกันคุณภาพการศึกษาได้ ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลในบางมาตรฐานยังมีปัญหาเนื่องจากขาดตัวอย่าง จึงดำเนินการให้ครู-อาจารย์ และกลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าดูงานการดำเนินการจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศที่ โรงเรียน

โพนธ์เรื่องประชารัฐทำให้ผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าตระหนักและเห็นความสำคัญของการจัดระบบสารสนเทศสารสนเทศต่างเห็น ได้ชัด สามารถจัดเก็บข้อมูลและรูปแบบการนำเสนอข้อมูลอย่างเป็นรูปธรรม ปฏิบัติ การออกแบบเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูลและวิธีการจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศงานประกันคุณภาพการศึกษาทุกด้าน มาตรฐานยังไม่สามารถจัดเก็บข้อมูลได้ครอบคลุม ข้อมูลบางมาตรฐานต้องจัด เก็บในลักษณะข้อมูลดิบ การประมวลผล วงรอบที่ 2 โดยใช้กลยุทธ์การประชุมเชิงปฏิบัติ พบว่า ผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า ครู- อาจารย์สามารถให้คะแนนพฤติกรรมที่สังเกตได้ในมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่มีปัญหา ได้อย่างถูกต้อง

สุพัฒน์ พรหมวัง (2542 : 78) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และพบว่า ขนาดของ โรงเรียนและตำแหน่งของผู้ปฏิบัติกาดำเนินงานประกันคุณภาพ โดยรวมไม่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ปัญหาการดำเนินงานไม่แตกต่างกันเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีเพียง 1 ด้าน ที่ผู้บริหารและครูวิชาการมีปัญหาการดำเนินงาน คือ ด้านการควบคุมคุณภาพการศึกษาในการพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน

2. งานวิจัยต่างประเทศ

เอเทรีย (Atria, 1999 : 60(12A)) การศึกษาวิจัยเรื่อง ผลกระทบของกระบวนการประกันคุณภาพและแผนพัฒนาของมลรัฐอิลลินอยส์ ต่อทัศนคติของครู โรงเรียนรัฐบาลในการทำแผนพัฒนาโรงเรียน ในเมืองรัฐชิคาโก การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของกระบวนการประกันคุณภาพและแผนพัฒนาของมลรัฐ อิลลินอยส์ ต่อทัศนคติของครูโรงเรียน รัฐบาล ในเมืองรัฐชิคาโกเกี่ยวกับแผนพัฒนา โรงเรียน กระบวนการประกันคุณภาพและแผนพัฒนาของมลรัฐอิลลินอยส์อยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงองค์กรและทฤษฎีแรงจูงใจ เนื่องจากทัศนคติเป็นส่วนประกอบหลักในทั้งสองทฤษฎีนี้ ทัศนคติของครูจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาโรงเรียน ผลการวิจัย พบว่า ครูมีทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการประกันคุณภาพและแผนพัฒนาของมลรัฐอิลลินอยส์

ฟลอยด์ (Floyd, 2000 : 61 (11A)) วิจัยเรื่อง ผลกระทบของรายงานการประเมินคุณภาพภายนอกต่อ โรงเรียน ในมลรัฐอิลลินอยส์ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาว่าการมีส่วนร่วมในการทบทวนการดำเนินงานจากภายนอกจะมีส่วนช่วยให้กระบวนการพัฒนาโรงเรียนแบบบูรณาการดำเนินไปได้้อย่างต่อเนื่องหรือไม่ ผู้วิจัยวิเคราะห์จากรายงานการประเมินภายนอก ได้ระบุให้เห็นถึงประเด็นบรรยากาศการเรียนรู้ และถึงแม้ว่ารายงานนี้

ได้กล่าวถึงความจำเป็นที่ต้องมีการกำหนดทิศทางของหลักสูตรให้สอดคล้องกับมาตรฐานของรัฐ แต่มีหลักฐานอ้างอิงน้อยมากในการปรับปรุงหลักสูตร การประเมิน และกลยุทธ์การสอน ส่วนการสนับสนุนจากชุมชน และผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน ไม่ได้บูรณาการกับกิจกรรมการเรียนรู้ และกิจกรรมที่กำหนด ผลการวิจัย พบว่ารายงานการประเมินภายนอก และรายงานข้อคิดเห็น จากโรงเรียนแบบบูรณาการอย่างต่อเนื่องและความพยายามในการพัฒนาหลายอย่างยังไม่ ต่อเนื่องและไม่อาจบ่งบอกได้ว่าเป็นองค์ประกอบของการประกันคุณภาพไม่ได้

บ็อก (Bugg, 2000 : 61(11A)) ศึกษาวิจัยเรื่อง การประกันคุณภาพการศึกษาและการวางแผนพัฒนา โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในมลรัฐอิลลินอยซ์ การวิจัยครั้งนี้มี วัตถุประสงค์ เพื่อตรวจสอบประสิทธิผลของคณะกรรมการการศึกษาของรัฐ ในโครงการประกันคุณภาพการศึกษาและพัฒนาแผน ที่ใช้เป็นตัวกระตุ้นการพัฒนาระบบการเรียนการสอนแปลงอย่างเป็นระยะในโรงเรียนมัธยมปลายของรัฐ การศึกษานี้เพื่อตัดสินใจ เกี่ยวกับการขอขนาดที่โรงเรียนสองแห่ง ใช้การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นเครื่องมือในการปรับปรุงกระบวนการอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยพบว่า

1. ก่อนที่จะมีการนำการประกันคุณภาพและแผนพัฒนามาใช้โรงเรียนทั้งสองแห่งยังไม่ได้ใช้ระยะโยน โครงสร้างในการปรับปรุงโรงเรียน
2. โรงเรียนในชนบทสามารถใช้กระบวนการประกันคุณภาพ เพื่อเป็นการกระตุ้นการพัฒนาโครงสร้างการจัดระเบียบของโรงเรียน ในขณะที่โรงเรียนในเมืองไม่สามารถทำตามกระบวนการ ได้สำเร็จ
3. การประกันคุณภาพมีผลดีต่อแผนการสอนในโรงเรียนทั้งสองแห่ง
4. ถึงแม้ว่าการประกันคุณภาพจะประสบความสำเร็จในเรื่องเกี่ยวกับการปรับปรุง แต่ยังเป็นที่ยกเถียงว่าสิ่งแวดล้อมทางประชากรทำให้โรงเรียนไม่สามารถค้นหาค้นหาที่แท้จริงได้

5. โครงร่างของการประกันคุณภาพสามารถช่วยโรงเรียนในการพัฒนาวัฒนธรรม การปรับปรุงโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามการขาดตัวแปรบางตัว เช่น ภาวะผู้นำ ทรัพยากรทางการเงิน ทำให้กระบวนการไม่สามารถบรรลุเป้าหมาย

จากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าสถานศึกษาได้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ในประเด็นต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย การเตรียมการวางแผนประกันคุณภาพการศึกษา การนำแผนการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา การพัฒนาปรับปรุงมาตรฐาน และการเตรียมการประเมินจากองค์กร

ภายนอก ซึ่งผลการวิจัยพบว่า มีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก สำหรับปัญหาส่วนใหญ่ที่พบ
คือ การเปลี่ยนแปลงผู้บริหารบ่อย สภาพการจัดการการศึกษาไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ
โรงเรียน ระบบการตรวจสอบระบบการประเมิน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ความรู้
ความเข้าใจในเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY